

*Локтіонова В. В.,**викладач кафедри кримінального та цивільного права і процесу
Кременчуцького національного університету ім. М. Остроградського*

СТВОРЕННЯ НЕБЕЗПЕКИ ЗАПОДІЯННЯ ФІЗИЧНОЇ ТА ЕКОЛОГІЧНОЇ ШКОДИ У ЗЛОЧИНАХ ПРОТИ ДОВКІЛЛЯ

Анотація. У статті аналізуються склади небезпеки. Створення реальної та абстрактної небезпеки розглядаються як конструктивні особливості побудови злочинів проти довкілля. Створення реальної небезпеки є класичним прикладом складу небезпеки, а створення абстрактної небезпеки – звичайний злочин з формальним складом. Склади конкретної небезпеки вважаються різновидом злочинів з матеріальним складом. Небезпека (загроза) спричинення шкоди перебуває в межах суспільно небезпечних наслідків, її наявність завдає шкоди суспільним відносинам. При визначенні реальності небезпеки спричинення шкоди необхідно брати до уваги такі критерії: існування джерела ризику (токсичної речовини в об'єктах навколишнього природного середовища або продуктах харчування; технологічного процесу, що передбачає використання шкідливих речовин, тощо); присутність цього джерела ризику в шкідливій для людини чи довкілля дозі; схильність населення, тваринного або рослинного світу до впливу згаданої дози токсичної речовини. Констатується, що створення небезпеки заподіяння (загроза заподіяння) фізичної або екологічної шкоди є специфічним наслідком кримінально караного діяння проти довкілля.

Ключові слова: екологічні злочини, створення небезпеки, злочинні наслідки, реальна небезпека, абстрактна небезпека.

Постановка проблеми. У науці кримінального права загальноприйнятий поділ злочинів на такі, що заподіяли реальну шкоду охоронюваним Кримінальним кодексом України (далі – КК) суспільним відносинам, і такі, що створили загрозу (небезпеку) її заподіяння. Основний зміст норм, що встановлюють покарання за створення можливості настання суспільно небезпечних наслідків, у тому й полягає, щоб запобігти настанню такого результату, забезпечити охорону життя, здоров'я людей, власності, довкілля тощо. Виникає питання про визнання обґрунтованою позицію законодавця щодо наявності цих норм у КК України.

Аналіз останніх досліджень та виокремлення нерозв'язаних проблем. У юридичній літературі різні аспекти екологічної злочинності розглядалися у роботах відомих вітчизняних та зарубіжних вчених, зокрема, С. Б. Гавриша, С. А. Голуб, В. К. Грищука, О. О. Дудорова, М. Й. Коржанського, В. А. Ландіної, І. І. Митрофанова, В. О. Навроцького, Є. А. Плотнікова, Г. С. Поліщука, А. М. Притули, О. В. Сасова, О. В. Скворцової, Є. Л. Стрельцова, В. Я. Тація,

В. П. Тихого, М. І. Хавронюка, І. О. Харь, Ю. С. Шемшущенка, А. М. Шульги та ін. Але опубліковані роботи не торкаються всіх аспектів проблеми ознак злочинів проти довкілля та уніфікації наслідків екологічних злочинів.

Викладення основного матеріалу. У теорії кримінального права виділяються два види конструювання кримінально-правових норм, що передбачають покарання за необережне створення загальної небезпеки [1, 21]: 1) норми, що передбачають покарання за створення «конкретної небезпеки» (наприклад, ч. 1 ст. 239 КК України); 2) норми, що передбачають покарання за створення «абстрактної небезпеки» (наприклад, при незаконному скиданні чи похованні в межах внутрішніх морських чи територіальних вод України або у відкритому морі матеріалів, речовин, шкідливих для життя чи здоров'я людей, і відходів (ч. 1 ст. 243 КК України).

Перший вид кримінально-правових норм є класичним прикладом складу небезпеки, а другий – звичайним злочином з формальним складом. Склади конкретної небезпеки вважаються різновидом злочинів з матеріальним складом. Так, В. В. Лук'янов загрозу заподіяння шкоди розглядає як повноправну матеріальну ознаку об'єктивної сторони, як суспільно небезпечний наслідок діяння й у той же час його безпосередній результат, що поклав початок ланцюжку явищ, поєднаних природними закономірностями, що утворюють наслідок [2, 59]. Хоча окремі вчені вважають склади небезпеки різновидом злочинів з формальним складом, однак загроза (небезпека) настання наслідків не є характеристикою діяння, а якщо ні, то було б справедливо взагалі вести розмову про те, що суспільно небезпечні наслідки також включаються в діяння. Реальність такої загрози (небезпеки спричинення шкоди) потрібно доводити.

Одні вчені переконані в тому, що реальна можливість настання суспільно небезпечних наслідків залежно від особливостей конструкції складу злочину (формальний або матеріальний) може бути відповідно властивістю самого злочинного діяння або певним його наслідком [3, 322–324; 4, 124]. Тобто, автори вбачають причину суперечок у використанні законодавцем різних прийомів юридичної техніки, відходячи від суті проблеми.

Інші вказують на те, що загроза настання наслідків (створення небезпеки настання) займає проміжне положення між дією (бездіяльністю) і суспільно небезпечним наслідком, представляючи собою «закономірну тенденцію розвитку злочинного діяння, певний етап його становлення» [5, 149–150]. Але при цьому виникає проблема ототожнення закінченого злочину (наприклад, злочину, передбаченого ч. 1 ст. 239 КК України) з попередньою злочинною діяльністю, внаслідок чого ставиться під сумнів підстава кримінальної відповідальності за багато злочинів проти громадської безпеки [6, 31].

Треті зазначають, що можливість настання суспільно небезпечних наслідків не збігається з діянням, що спричинило їх. Разом із цим, за фізичною природою така можливість не збігається із дійсними шкідливими змінами. Можливість заподіяння шкоди є самостійною ознакою об'єктивної сторони діянь [7, 51–52].

Розглянуті підходи до розуміння сутності створення небезпеки спричинення суспільно небезпечних наслідків, на нашу думку, суперечать філософському змісту категорії «можливість». «Можливість» і «дійсність» – це співвідносні категорії, які характеризують два головні ступені в розвитку об'єктів: перший – їх становлення; другий – такі, що об'єктивно існують, предмет, річ, явище як сукупність усіх реалізованих можливостей. Можливість з часом стає дійсністю, а дійсність – можливістю [8].

Небезпека (загроза) спричинення шкоди перебуває в межах суспільно небезпечних наслідків, її наявність завдає шкоди суспільним відносинам (інакше чим пояснити криміналізацію посягання, передбаченого, наприклад, ч. 1 ст. 239 КК України?). Судам необхідно досліджувати питання про причинний зв'язок між діянням і виникненням загрози спричинення наслідків. Пленум Верховного суду України (далі – ПВСУ) у абз. 2 п. 4 Постанови «Про судову практику у справах про злочини та інші правопорушення проти довкілля» вказав на те, що з'ясовуючи обставини вчиненого протиправного діяння, необхідно особливо ретельно перевіряти, чи є причинний зв'язок між ним і фактом заподіяння шкоди довкіллю, чи не зумовлені шкідливі наслідки факторами, що не залежали від волі підсудного (стихійне лихо, пожежа тощо) [9, 340–348].

Таким чином, якщо наявний причинний зв'язок, то створення реальної небезпеки (загрози) спричинення шкоди слід визнавати наслідком злочину, хоча й специфічним. Це пояснюється тим, що під абстрактною можливістю розуміються можливості, для здійснення яких на даній стадії не можуть скластися відповідні умови [10, 421]. Абстрактна можливість позбавлена конкретного змісту, вона самостійно не може породити інше явище, тобто перетворитися у дійсність. Реальна ж можливість – така стадія розвитку дійсності, яка характеризується наявністю певних

передумов для виникнення нової дійсності, тобто здатна у своєму розвитку породити певне явище [11, 352].

Таким чином, щодо суспільно небезпечних наслідків злочину у кримінальному праві завжди мається на увазі реальна можливість їх настання, яка є необхідною умовою встановлення покарання за створення небезпеки заподіяння шкоди правоохоронюваним інтересам. Певні дії (бездіяльність) у складах створення конкретної небезпеки вважаються злочинними лише в тому разі, якщо в чітко визначених законом умовах вони могли спричинити настання суспільно небезпечних наслідків. При цьому створюється небезпека настання не будь-яких суспільно небезпечних наслідків, а досить значних і небезпечних [6, 32]. Так, винним за ч. 1 ст. 239 КК України визнається особа, яка своїми діями забруднила або псувала землю речовинами, відходами чи іншими матеріалами, шкідливими для життя, здоров'я людей або довкілля, внаслідок порушення спеціальних правил, що створило небезпеку для життя, здоров'я людей чи довкілля.

Законодавство зарубіжних країн про кримінальну відповідальність передбачає подібні склади злочинів проти довкілля. Наприклад, в § 330 КК Німеччини передбачені наслідки у вигляді «тяжкої загрози» довкіллю, а в § 330а – «створення серйозної небезпеки» через викид отрути, під якою розуміється «небезпека заподіяння смерті або тяжкої шкоди здоров'ю іншої людини або шкоди здоров'ю великої кількості людей» [12].

Щодо складів небезпеки, передбачених частинами 1 статей 239, 239¹, 240–244, ч. 1 ст. 253 КК України, актуальною є проблема встановлення реальності загрози заподіяння суспільно небезпечних наслідків. Створення небезпеки для життя і здоров'я людей, як роз'яснив ПВСУ у п. 7 Постанови «Про судову практику у справах про злочини та інші правопорушення проти довкілля», наявне тоді, коли забруднення довкілля чи вчинення інших протиправних дій могло призвести до загибелі хоча б однієї людини, масових захворювань людей, зараження хоча б однієї людини епідемічним або інфекційним захворюванням, зниження тривалості життя чи імунного захисту людей, відхилень у розвитку дітей тощо [9, 340–348].

Отже, можна зробити висновок, що у розглянутій постанові ПВСУ відсутні чіткі критерії визначення конкретної небезпеки настання передбачених у законі суспільно небезпечних наслідків. Тому з'ясування питання про те, чи реально створена небезпека діями винної особи, чи ні, віддається на розсуд суду. А встановити чіткі критерії оцінки реальності створення небезпеки для охоронюваних законом інтересів досить складно або взагалі неможливо.

Для вирішення питання про імовірність настання суспільно небезпечних наслідків необхідно досліджувати такі критерії: 1) об'єктивний – має

відображати фактичні зміни, що відбулися в об'єкті посягання в результаті вчинення дій (бездіяльності): а) виникнення (виготовлення) певного виду відходів; б) збільшення обсягу джерел небезпечного впливу на навколишнє природне середовище або підвищення їх інтенсивності; 2) суб'єктивний – визначається як загальносуспільний досвід, на основі якого можна визначити, чи виправданим є прогноз настання шкоди, здійснений з урахуванням усіх обставин справи [13, 144]. При визначенні реальності небезпеки спричинення шкоди необхідно брати до уваги такі критерії: 1) існування джерела ризику (токсичної речовини в об'єктах навколишнього природного середовища або продуктах харчування; технологічного процесу, що передбачає використання шкідливих речовин, тощо); 2) присутність цього джерела ризику в шкідливій для людини чи довкілля дозі; 3) схильність населення, тваринного або рослинного світу до впливу згаданої дози токсичної речовини.

Крім того, необхідно враховувати різні методичні рекомендації, що видаються Міністерством охорони здоров'я України. Так, наприклад, методичні рекомендації «Оцінка ризику для здоров'я населення від забруднення атмосферного повітря» містять схему оцінки ризику, яка передбачає проведення чотирьох взаємопов'язаних етапів, а саме: ідентифікацію небезпеки; оцінку експозиції; характеристику небезпеки (оцінку залежності «доза-відповідь»); характеристику ризику [14].

З метою підвищення ефективності застосування частини 1 статей 239, 239¹, 240–244, ч. 1 ст. 253 КК України у Постанові ПВСУ «Про судову практику у справах про злочини та інші правопорушення проти довкілля» слід указати критерії реальності настання розглянутих наслідків. Для цього п. 7 цієї постанови необхідно доповнити абзацом другим такого змісту: «Критеріями визначення наявності конкретної небезпеки настання зазначеної шкоди можуть слугувати: існування джерела загрози (токсичної речовини в об'єктах навколишнього природного середовища (її відсоткова частка, агрегатний стан речовини), технологічного процесу, що передбачає використання шкідливих речовин тощо); наявність цього джерела небезпеки в шкідливій для людини дозі; схильність населення до впливу вказаної дози токсичної речовини внаслідок обставин місця та обстановки (метеорологічних умов, відсутність огорожень, попереджувальних знаків і т. п.) вчинення злочину, спосіб утилізації (негерметичність упаковки, її відсутність і т. п.) та ін.».

Установлення того, що є змістом створення небезпеки для життя і здоров'я людей або довкілля, також викликає труднощі і у теорії, і на практиці застосування кримінально-правових норм. Так, у п. 7 Постанови Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику у справах про злочини та інші правопору-

шення проти довкілля» взагалі не дається роз'яснення терміна «створення небезпеки для довкілля». Серед інших наслідків вчинення злочинів проти довкілля законодавець передбачив створення небезпеки для живих ресурсів моря (ч. 1 і 3 ст. 243 КК України), створення небезпеки загибелі живих організмів моря (ч. 1 ст. 244 КК України), створення небезпеки тяжких технологічних аварій або екологічних катастроф, загибелі або масового захворювання населення або інших тяжких наслідків (ч. 1 ст. 253 КК України). Тому при створенні загрози заподіяння шкоди довкіллю необхідно, перш за все, розглядати не тільки можливість спричинення загибелі, захворювання, ушкодження об'єктів тваринного і рослинного світу тощо, але й загрозу настання інших наслідків.

Небезпекою для живих ресурсів моря визнається загроза загибелі генетичних ресурсів організмів або їх частин, популяцій або будь-яких інших біотичних компонентів екосистем (тобто динамічних комплексів угруповань рослин, тварин і мікроорганізмів, а також їх неживого навколишнього середовища, взаємодіючих як єдине функціональне ціле), життя яких постійно або на окремих стадіях розвитку неможливе без перебування (знаходження) у воді та які мають фактичну або потенційну користь або цінність для людства (абз. 3 ст. 2 Конвенції про охорону біологічного різноманіття від 5 червня 1992 р.). Створення небезпеки для живих ресурсів моря (ч. 1 і 3 ст. 243 КК України) слід відрізнити від створення небезпеки загибелі живих організмів моря (ч. 1 ст. 244 КК України), тобто загрози загибелі або захворювання останніх.

Створення небезпеки тяжких технологічних аварій або екологічних катастроф, загибелі або масового захворювання населення або інших тяжких наслідків є результатом розробки і здачі проектів, іншої аналогічної документації замовнику службовою чи спеціально уповноваженою особою без обов'язкових інженерних систем захисту довкілля або введення (прийм) в експлуатацію споруд без такого захисту. Злочин, передбачений ч. 1 ст. 253 КК України, вважається закінченим з моменту створення небезпеки настання зазначених у статті наслідків. Небезпека їх настання повинна бути реальною, тобто такою, що найближчим часом може відбутися технологічна аварія, екологічна катастрофа, загибель або масове захворювання населення або інші тяжкі наслідки [15, 529].

Уявляється обґрунтованим, що в зміст «створення небезпеки для довкілля» необхідно включати потенційне забруднення, отруєння або зараження об'єктів довкілля. Вирішувати ж питання про їхню можливу істотність, як справедливо відмічається в юридичній літературі, необхідно виходячи з масштабів ураження навколишнього природного середовища, його стійкості, наявності передумов для усунення заподіяної шкоди та інших критеріїв [13, 146]. Разом

з тим, практично досить важко точно визначити, наприклад, яку загибель тварин спричинить забруднення – масову (рівень смертності перевищує середньостатистичний в 3 або більше разів) або таку загибель, при якій даний рівень перевищено в 1,5–2 рази або в меншу чи більшу кількість разів. Здається, що в цих умовах існує необхідність підготовки Вищим спеціалізованим судом України з розгляду цивільних і кримінальних справ огляду судової практики за частинами 1 статей 239, 239¹, 240–244, ч. 1 ст. 253 КК України.

Щодо змісту створення небезпеки здоров'ю людини (за відсутності законодавчих орієнтирів) у доктрині кримінального права єдності немає. Так, П. С. Берзін і В. В. Кудрявцев вказують, що небезпекою для життя людей є створення реальної можливості загибелі хоча б однієї особи, а небезпекою здоров'я – створення реальної загрози здоров'ю людей чи здоров'ю майбутніх поколінь (поширення захворювань, зменшення тривалості життя в регіоні, поява каліцтв чи видимих фізичних відхилень у розвитку дітей тощо) [16, 843].

С. Б. Гавриш вказує на те, що під небезпекою для здоров'я людей слід розуміти «вплив факторів середовища життєдіяльності, що створює загрозу здоров'ю, життю або працездатності людини чи здоров'ю майбутніх поколінь (поширення захворювання внаслідок споживання продуктів, вирощених в забрудненій землі, зменшення тривалості життя в регіоні, поява каліцтв чи видимих фізичних відхилень у розвитку дітей тощо)» [17, 681].

Частково це пояснюється тим, що Пленум Верховного Суду України у п. 7 Постанови «Про судову практику у справах про злочини та інші правопорушення проти довілля» вказує на те, що створення небезпеки для здоров'я людей (ч. 1 ст. ст. 239–244, ч. 1 ст. 253 КК) має місце в разі, коли забруднення навколишнього природного середовища чи вчинення інших протиправних дій могло призвести до масових захворювань людей, зараження хоча б однієї людини епідемічним або інфекційним захворюванням, зниження тривалості життя чи імунного захисту людей, відхилень у розвитку дітей тощо. Отже, Верховний Суд України для пояснення небезпеки здоров'ю людини взагалі не використовує термінологію розділу II Особливої частини КК України. Між тим, у нормах цього розділу шкода здоров'ю визначається через різні види тілесних ушкоджень.

Тому одні автори вважають, що створення небезпеки здоров'ю не стосується заподіяння легкої шкоди здоров'ю [18, 54]. Інші під загрозою заподіяння шкоди здоров'ю розуміють не тільки загрозу заподіяння тяжкого або середньої тяжкості тілесних ушкоджень хоча б одній людині, але й загрозу поширення епідемії [19, 528]. Окремі автори у зміст загрози заподіяння шкоди здоров'ю особи включають як мінімум заподіяння

шкоди, небезпечної для життя або здатної спричинити інші наслідки, передбачені ч. 1 ст. 111 КК РФ (ч. 1 ст. 121 КК України) [13].

Отже, закон вказує на небезпеку здоров'ю, але ані судова практика, ані законодавство, ані коментарі Кримінального кодексу не дають чіткого розуміння цього поняття. Відзначені труднощі та недосконалість закону про кримінальну відповідальність, на наш погляд, не повинні бути підставою для відмови від використання складу небезпеки, передбаченого відповідними статтями (частинами статей) КК України, як це пропонується деякими авторами, що недооцінюють можливість підвищення за допомогою указаних складів профілактичного значення кримінально-правових заборон, що існують у сфері охорони довкілля [20, 33; 21, 49; 22, 39].

Тому, на нашу думку, слід уточнити у законі про кримінальну відповідальність поняття «створення небезпеки здоров'ю людини» в примітках до аналізованих кримінально-правових норм, що передбачають покарання за вчинення злочинів проти довілля.

Висновки. Таким чином, створення небезпеки заподіяння (загроза заподіяння) фізичної або екологічної шкоди є специфічним наслідком кримінально караного діяння проти довілля. З метою підвищення ефективності застосування складів небезпеки, передбачених відповідними нормами розділу VIII КК України, необхідно доповнити п. 7 Постанови Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику у справах про злочини та інші правопорушення проти довілля» вказівкою на критерії визначення наявності конкретної небезпеки настання фізичної або екологічної шкоди.

Література:

1. Нерсисян В. А. Проблема уголовной ответственности за неосторожные преступления в составах «повреждения в опасность» / В. А. Нерсисян // Уголовное право. — М.: Интел-Синтез, 2000. — № 4. — С. 20–23.
2. Лукьянов В. В. Исключить из УК статью об ответственности за преступления с двумя формами вины / В. В. Лукьянов // Российская Юстиция. — 2002. — № 3 / 2002. — С. 58–59.
3. Российское уголовное право: курс лекций: в 8 т. / под ред. А. И. Коробеева. — Владивосток: Изд-во Дальневост. ун-та, 1999. — Т. 1: Преступление. — 604 с.
4. Уголовное право России. Общая часть: учебное пособие / Р. М. Валеев, Б. С. Волков, М. Д. Лысов [и др.]; под ред. В. П. Малкова, Ф. Р. Сандурова. — Казань: Изд-во Казан. ун-та, 1994. — 468 с.
5. Курс советского уголовного права. Часть общая: в 6 т. / А. А. Пионтковский; редкол.: А. А. Пионтковский, П. С. Ромашкин, В. М. Чиквадзе. — Т. 2: Преступление. — М.: Наука, 1970. — 516 с.
6. Тихий В. П. Уголовная ответственность за нарушение правил обращения с общепасными предметами: учебное пособие / В. П. Тихий. — Киев: Изд-во УМК ВО при Минвузе УССР, 1989. — 79 с.
7. Землюков С. В. Уголовно-правовые проблемы преступного вреда / С. В. Землюков; под ред. В. К. Гавриш.

- ло. — Новосибирск: Изд-во Новосибирского ун-та, 1991. — 244 с.
8. Причепій Є. М. Філософія: підручник / Є. М. Причепій, Л. А. Чекаль, А. М. Черній. — К.: Академвидав, 2007. — 592 с.
 9. Про судову практику у справах про злочини та інші правопорушення проти довілля: Постанова ПВСУ від 10.12.2004 р. № 17 // Постанови ПВСУ в кримінальних справах / Верховний Суд України; за заг. ред. В. Т. Маляренка. — К.: Юрінком Інтер, 2005. — С. 340—348.
 10. Алексеев П. В. Философия: учебник для вузов / П. В. Алексеев, А. В. Панин. — М.: Проспект, 1996. — 504 с.
 11. Курс советского уголовного права. Часть общая: в 5 т. / отв. редакторы: Н. А. Беляев, М. Д. Шаргородский. — Л.: Изд-во Ленингр. ун-та, 1968. — Т. 1 — 648 с.
 12. Уголовный кодекс Федеративной Республики Германии / науч. ред. Д. А. Шестаков. — СПб: Юридический центр Пресс, 2003. — 524 с. — (Законодательство зарубежных стран).
 13. Дубовик О. Л. Экологические преступления: комментарий к главе 26 УК Российской Федерации / О. Л. Дубовик. — М.: Спарк, 1998. — 352 с.
 14. Оцінка ризику для здоров'я населення від забруднення атмосферного повітря: методичні рекомендації. — Офіц. вид. — К.: М-во охорони здоров'я України, Державна санітарно-епідеміологічна служба, 2007. — 39 с.
 15. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України / відп. ред. С. С. Яценко. — 4-те вид., перероб. та доповн. — К.: А. С. К., 2005. — 848 с.
 16. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за ред. П. П. Андрушка, В. Г. Гончаренка і Є. В. Фесенка. — К.: Дакор, 2008. — 1428 с.
 17. Кримінальний кодекс України: науково-практичний коментар / Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, С. Б. Гавриш [та ін.]; за заг. ред. В. В. Сташиса, В. Я. Тація. — Х.: Одиссей, 2008. — 1208 с.
 18. Тяжкова И. М. Экологические преступления в новом УК РФ / И. М. Тяжкова // Вестник Московского университета. — М.: Изд-во Моск. ун-та, 1998. — № 3. — С. 46—58.
 19. Уголовное право России. Особенная часть: учебник для вузов / отв. ред. Л. Л. Кругликов. — М.: БЕК, 1999. — 842 с.
 20. Пионтковский А. А. Уголовный закон в борьбе с отрицательными последствиями научно-технического прогресса / А. А. Пионтковский // Советское государство и право. — 1972. — № 4. — С. 33—38.
 21. Кригер Г. А. Преступные последствия и структура составов преступлений / Г. А. Кригер // Социалистическая законность. — 1980. — № 3. — С. 47—49.
 22. Брайнин М. С. Уголовно-правовая охрана безопасности труда в СССР / М. С. Брайнин, С. А. Квелидзе. — М.: Юрид. лит., 1977. — 143 с.

Локтионова В. В. Создание опасности причинения физического и экологического вреда в преступлениях против окружающей природной среды

Аннотация. В статье анализируются составы опасности. Создание реальной и абстрактной опасности рассматриваются как конструктивные особенности построения преступлений против окружающей природной среды. Создание реальной опасности является классическим примером состава опасности, а создание абстрактной опасности — обычное преступление с формальным составом. Составы конкретной опасности считаются разновидностью преступлений с материальным составом. Опасность (угроза) причинения вреда находится в пределах общественно опасных последствий, ее наличие наносит ущерб общественному отношению. При определении реальности опасности причинения вреда необходимо принимать во внимание такие критерии: существование источника риска (токсичного вещества в объектах окружающей природной среды или продуктах питания; технологического процесса, который предусматривает использование вредных веществ, и т. п.); присутствие этого источника риска во вредной для человека или окружающей среды; склонность населения, животного или растительного мира к воздействию упомянутой дозы токсичного вещества. Констатируется, что создание опасности причинения (угроза причинения) физического или экологического вреда является специфическим последствием уголовно наказуемого деяния против окружающей природной среды.

Ключевые слова: экологические преступления, создание опасности, преступные последствия, реальная опасность, абстрактная опасность.

Loktionova V. The formation of danger caused with the physical and ecological damage in the crimes against natural environment

Summary. The article deals with the analysis of structure of danger. The formation of real and abstract danger has been considered as constructive peculiarities of crimes composition against natural environment. The formation of real danger is a classic sample of danger components, and the formation of abstract danger is an ordinary crime with formal components. The components of a particular danger are considered as a variety of crimes with material components. The danger (threat) of causing damage is within the limits of social dangerous consequences, and its availability can cause damage to social relations. While determining the reality of danger of causing damage it is necessary to take into account the following criteria: the source of risk (toxic substance in environmental objects or food staff; technological process with harmful substances use etc.); the availability of this source in harmful environment for a human; tendency of population, fauna and flora to the effect of above-mentioned dose of toxic substance. It has been stated that the formation of danger causing physical or ecological damage (threat of causing damage) is the specific consequence of criminally punishable act against natural environment.

Keywords: ecological crimes, formation of danger, criminal consequences, real danger, abstract danger.